

ԱՀԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐքի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼԻՌԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՐԳԱՆՑԻ ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՑՑԵՐԸ

Տարածուած էր ցանկալի և բերկրալիր աւետիսը թէ մօտերս Բարիզ պիտի այցելէ տանն կիլիկիոյ նորընտիր Գերերջանիկ չոգեւոր Տէրը։ Ակնկալութիւնը մեծ էր և սպասումի օրերը երկար կը թուէին։ Վատիկանի մօտ ֆրանսական դեսպանի հրահանգին վրայ, Անոր՝ որ կը մտածէր բոլորովին անծանօթի երեւայթով մտնել թարիզ, մուտքին առաջին պահէն իսկ Պետութիւնը մեծարանքի և ընդունելութեան բոլոր պաշտօնականութիւններն սկսաւ կատարել, համարելով զինքը իր արժանապատիւ և բարձր հիւրը։ Սահմանուեցաւ Պետական կարգադրութեամբ Լիւթեսիա պանդոկը, ուր յատուկ յարկարամիններ վերապահուեցան իրեն տրամադրութեան։ Իսկոյն Արտաքին Գործոց Պետական փոխ-քարտուղար Պր. Ֆրանսուա տը Թէսսան կը մատուցանէ իր Տէրութեան յարգանքները։ Հոգեւոր Տէրը ժամանած օրն իսկ երեկոյեան թաղթական կամարին տակ յարգանքի ցոյցն ըրաւ Անծանօթ զինուորին, ծաղկէփունջի նուիրումով, ապա իր խոր և ամփոփ աղօթքով օրնենելով զայն, որ հանդիսին աւելի ծանր մեծութիւն մը կու տար։ Արարողութիւնը վերջանալուն՝ առաջնորդուեցաւ ստորագրելու Ասկեղէն զրքին մէջ, պատմութեան աւանդելու համար իր բարձր այցելութիւնը։ Հոն իրեն ընդ առաջ եկած էին Արտաքին գործոց քարտուղարութեան ներկայացուցիչ Պր. Պրիւնյ, և ուրիշ անձնաւորութիւններ, Բարիզու քաղաքական և զինուորական մարմին կողմէ։ Իրեն կ'ընկերանային՝ Գերապ. Պաթանեան Արք. Վիճակաւոր Մարտինի, Գերապ. Գր. Պահապանեան, Վիճակաւոր Գաղատիոյ, Ա. Խաչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետ Տէր Լ. Քէչէճեան վ., Առնուվիլի Հայ կաթողիկէ գաղութին ժողովրդապետ՝ Գերյ. Ա. Խաքէնտէրեան վ., Տէր կ. Պապաճանեան վրդ., Սեւրի Մուրատեան վարժարանի վարիչ Միսիթարեան Հայրերը՝ իրենց աշակերտութեան ներկայացուցիչ խումբով մը, Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ Հոգարարձու անդամներէն ոմանց, և ազգայիններ։ — Յաջորդ օրը, մեծ պատուով կ'ընդունուէր թէ ա՛Օրսէի մէջ Արտաքին գործոց Նախարար Պր. Խոն Տէլպոսէ։

ԶԱՅՆԱԿՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄԻ ՄԷջ

Քրիստոնէութեան հրաշագիծ ու Քրանսայի ամէնէն պատմական և դարաւոր տաճարներէն մէկուն մէջ, Յունուար 23, ժամը 10-ին տեղի կ'ունենար Հայկական պատարագը։ Այս երկրորդ անգամն էր որ Հայ ծէսը պատիւն ունեցաւ իր ոսկեղէն լեզուով այդ պանծալի տաճարին կամարները թնդացնելու, Սուրբ Գրքի 1500-ամեայ Յորելեանէն վերջ։ Հիացում ազդելու չափ խիտ բազմութիւն մը կը լեցնէր զայն։ Կայ ըլլալու եղական ու պատմական արարողութեան մը որ պիտի յաւերժանար Բարիզահայ կեանքի մէջ։ Պատուոյ տեղերը զրաւած էին ընտիր անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին քաղաքական գէմքերէն կային ՊՊ. Քանէ

և Պրիւնյ՝ ներկայացուցիչներ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան։ Իսկ վաեմ Ծիրանաւոր Վերտիէ, շրջապատուած Գերպ. Գրէփէնէ, Գերպ. Ֆէկալիէ, կանոնիկոսներէ, կը նախագահէր Հայկական պատարագի արարողութեան։ Գերերջ. Կաթողիկոսը առընթերակայ եպիսկոպոսներով, սարկաւագներով և դպիրներով, աւանդատունէն թափորով եկաւ խորան, մինչ դպիրներու դասը, կազմուած 20 հոգինց խումբէ մը կ'երգէր «Հրաշագափառ»ը։ «Ողջոյն տուց»ի խորհրդաւոր պահուն յուզիչ էր տեսնել Ծիր. Վէրտիէն և վեհափառ պատարագիչը որ գրկախառն կ'ողջագուրուէին, կարձէց Արեւելքի և Արեւելքի սիրոյ և միութեան ողջագուրումն ըլլար։ Բարձրախօս մը կը ծաւալէր աղօթքներն ու երգերը եկեղեցւոյ հեռաւոր մասերուն մէջ։

ԹԵՇԱՍԽՂԱՆ ԲԱԼԵ Տ'ՕՐՍԵՒ ՄԷջ

Թես միջօրէի, ժամը 16-ին, արամազրուած էր Բալէ ա՛Օրսէի ընդարձակ պալատին շքեղ մէկ սրահը, ողողուած լոյսերու մէջ, պաշտօնական ընդունելութեան հանդէսին, կազմակերպուած Առուր Խաչ եկեղեցւոյ Հոգարարձութեան կողմէ։ Ներկայ էին Ծիր. Պոտրիյեար, Ան. Գր. Շափթալ, Պաթանեան, Պահապանեան, կրաֆէն, Ասորի և Փաղէփացի գաղութներու ներկայացուցիչներ՝ Խուրի և Տ. Թահան։ Քաղական անձնաւորութիւններէն՝ Զօրավար Պրէմոն և Հրամ. Պընուա ա՛Ազին, Պր. Բիքարը։ Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէն Պր. կ. կէրտան, Տէր և Տիկին Ծինկ, Տէր և Տիկ. Մաթուսեան Հայրեր, և Գաղութի ընտրանին։

Առաջին անգամ խօսց առաւ Քրանսերէն լեզուով՝ Գերպ. Գր. Պահապանեան, որ ներկայացուց Նորին Գերերջանկութեան՝ յարգալիր և երախտագիտական զգացումները Հայ կաթ. Համայնքին։ Աղետալի և տաֆանելի անցեալէ մը վերջ, Զեր անձին մէջ կ'ողջունենց, կ'ըսէր Ան, մեր ազգին համար գեղեցիկ պապագայի. մը արշալոյսը և այս արդէն ամենամեծ միլիթարութիւնն է որով կը լեցուին մեր սրտերը։ Ծանր է, այո՛, վերակազմելու աշխատութիւնը, բայց վեր չէ Զեր երիտասարդի կուրով պիտի կաղապան յաղթել բոլոր դժուարութիւններուն, օժանդակուած Զեր նախորդներուն աւանդութիւններէն։ Եւ արդէն այն համակրանցի ցոյցերը, եկեղեցական և քաղաքական բարձր իշխանութիւններու կողմէ յայտնուած, գրեթէ ամէնուրիք, որով պիտի կարենաց յաղթել բոլոր դժուարութիւններուն, օժանդակուած Զեր նախորդներուն աւանդութիւններէն։ Եւ արդէն այն համերաշխ գործունէութեան։ Ցոյց մը չեն միթէ ապագայի Զեր յաջող, լուսաւոր և համերաշխ գործունէութեան։ Երկրորդ խօսց առաւ հայերէն Պր. Ա. Խնճիճեան՝ յանուն Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ Հոգարարձութեան, ներկայացնելով անկեղծ և զգացուած իդմեր և ակնկալութիւններ, և վերջացուց ուղղելով Զերմ մաղթանց մը Հայ ազգին վերականգնումի գործին արշալոյսի հեռապատկերով։

Ֆրանսերէն լեզուով և տիրապէս ազդեցիկ ձեւով խօսեցաւ Պրն. կ. կէրտան Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ, ողջունելով երեքտասանամեայ Ղազարոս պատանիին մէջ Պիոս Ժ. է նախագուշակուած այսօրուան Գրիգոր կաթողիկոսը։ Ըսաւ թէ Ան իր Միրանիով իրբեւ մոգ թագաւոր մը կու գայ մեր մէջ, բերելով նոր կեանց և բարից Հայ ազգին համար։ Իր համակրելի նկարագիրը, անձին շնորհը և ծանօթութիւնը որքան նպաստամատոյց ծառայութիւններ ակնկալել կու տան մեզի հոն արեւելքի Հայութեան համար։ Մեր օրերուն, հոգիներու և մտցելու առաջնորդներու համար, անհրաժեշտորէն պահանջուած բարձր գիտութիւն, իմաստուն ընթացք և անխորտակելի հաւատք, այնքան ցայտուն կերպով կը փայլին մեր ցանկալի Պատրիարքին վրայ, ինչ որ կը հրճուեցնէ զմեզ անհունորէն։ Ու վերջացուց իր կուռ ու ջերմ արդարաց կայացէն կայապէս հայութեան հասցէին կեցցէներու աղաղակին մէջ։

Յետոյ հայերէն լեզուով Պր. Բաշալեան Գաղթականաց կեդր. Յանձնախումբի կողմէ ներկայացուց իր անկեղծ մաղթանքները, և Պր. Ա. Սաղըրեան, խօսելով վռամշապուհ Մըրազանին և Ա. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ՝ ըստ «Կը սիրենք յուսալ թէ Զեր հոգեւոր իշխանութեանը տարիները՝ զորս կը բաղձանք տեսնել երկար և երջանիկ, յիշատակելի պիտի հանդիսանան՝ ցանկալի բարիքներով և բեղուն զործունէութեամբ» :

Հուսկ Գերջ. Հոգեւոր Տէրը, վերջաբանի իր խօսքն ըստ, նախ սահուն և մաքուր փրանսերէնով մը, յայտնելով իր շնորհակալութիւնները կրօնական և Քաղաքական իշխանութիւններուն, վերագրելով բոլոր եղած պատիւները ոչ իր անձին, այլ Հայ ազգին, որ ինչքան ալ թշուառ ու մարտիրոս, այնքան սիրելի է և մեծ: Յայտնեց իր սէրը Թրանսայի և անոր մշակոյթին, զոր նիվթապէս ճանչնալէ առաջ, ճանչցած եմ ըստ իր պատմութեան և լեզուին մէջ: Ապա ներում հայցելով օտար հիւրերէն, ազգայիններուն ուղղեց սրտաբուխ, խանդուտ ու անկեղծ խօսքեր. շեշտեց կէտ մը, որ համայնքին վրայ ազգեց խորապէս. ըստ թէ անշփոթ պէտք է ըլլայ կրօնցի և Հայրենասիրութեան գաղափարը և թէ կարելի է. որ ջերմ հայրենասէր մը՝ ըլլայ կրօնական անձ, և կրօնական մը՝ ջերմ հայրենասէր, և իր անձին մէջ իսկ ապացուց, որ երկար տարիներ ապրած ըլլալով հայրենից հեռու՝ եղած չէ օր մը, ժամ մը որ մտածած ըլլայ իր ազգին և անոր երջանկութեան սատարելու գործին: Շեշտեց խաղաղութեան և միաբան գործունէութեան պէտքը մեր ազգին համար և թէ իր նշանաբանը պիտի ըլլայ նուիրում խաղաղութեան և սիրոյ: Շնորհակալ ըլլալով իւրաքանչիւրին լոին զգացումներուն իրեն հանդէպ, փոխադարձ մաղթեց անոնց երջանիկ օրեր: Ունկնդիրները իր պարզ, իմաստուն ու դիւթիչ խօսքերէն ազգուած յոտնկայս ծափահարեցին զինքը խանդավառորէն:

Յաջորդ օրը Պր. Ֆրանսուա տը թեսասն Քէ տ' Օլսէի մէջ տուաւ պաշտօնական ճաշ մը, որուն մասնակցեցան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եկեղեցական ու քաղաքական շրջանակներէ:

ԱՌՆՈՒԿԻԼ-ԼԵ-ԿՐՈՆԵՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ, ՔՈՎ

Բարիզի շրջակայթի գիւղերէն մին է, ուր ամփոփուած են հայ ընտանիքներ: Գէր Ա. Խաքէնտէրեան վրդ. հրաւիրած էր զինքը անցընելու օր մը գիւղի այդ միջավայրին մէջ: Չորեքշաբթի, Յունուար 26-ին, առաւօտ կանուխ մեկնելով ինքնաշարժով, կանգ կ'առնէր Սէն-Տրնի քաղաքը, որուն համանուն տաճարին մէջ կը գտնուի դամբանը մեր կիլիկեան հարստութեան վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի: Հոն, մեր տարաբախտ արքայի դամբանին վրայ Գերջ. կաթողիկոսը գեղեցիկ ու խորհրդաւոր գաղափարով մը դրաւ անսահութեան ծաղկեփունջը և իր ուլացիկ աղօթքով յաւիտենական հանգիստ մաղթեց անոր:

Առնուլիկի բարեպաշտ ժողովուրդը խորին հաւատքով ներկայ կ'ըլլար Հոգեւոր Տիրոջ պատարագին ու ապա կը մատչէր նոյն խոր հաւատքով իր յարգանքը մատոցանելու Անոր, որ իւրաքանչիւրին հետ մտերմարար և հայրաբար խօսակցելով կը քաջալիւրէր և կ'օրհնէր զամկնքր:

ԶԱՅՆԱԽՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԱԳ ՄԱՏԼԵՆԻ ՄԵԴ

«Oeuvre d'Orient»ի Վարչութիւնը, հայ կաթողիկոսին սոյն այցելութենէն օգտուելով, իր պաշտպան սուրբերէն մէկուն՝ Ո. Յովհան Ռոկերերան հայրապետին տօնին օրը, կատարուելիք քաղէական պատարագի արարողութիւնո փոխած էո հաւ-

Քարոզէն կերջ շարունակուեցաւ պատարագը սյու օմալ ը-ը-ը-ը օ՛ւ և դասը կազմուած էր նոյն 20 հոգինոց խումբէ, որուն մէջ կը ցայտէր Օքերայի երգիչ-դասը կազմուած էր նոյն 20 հոգինոց խումբէ, որուն մէջ կը ցայտէր Օքերայի երգիչ-դասը կազմուած էր նոյն 20 հոգինոց խումբէ, «Օւուր ճ'Օքեր»ի կազմակերպութիւնը ճաշով ներէն Պր. Նարսոնի թաւ ձայնը։ Ճաշով ներէն Պր. Նարսոնի թաւ ձայնը։ Ճաշով ներէն Պր. Նարսոնի թաւ ձայնը։

ՀՈԳԵԼՈՐ ՏԵՐԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԵջ

Սեւրի Մուբատեան վարժարանի Տեսչութիւնը ի պատիւ Հոգեւոր Տիրոջ ընտանեկան հաւաքոյթ մը սարբած էր աշակերտաց կողմէ պատրաստուած, հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 17-ին, Խանդավառ ընդունելութենէ մը վերջ Վարժարանիս մուտքին առջեւ Տեսչութեան և աշակերտաց կողմէ, առաջնորդուեցաւ Պէտիկթաշլեան թատեատրով, իրեն ընկերացող Գերպ. Պաթանեան Արք.ի և ուրիշ խումբ մը պաշտօնական ըասրահը, իրեն ընկերացող Գերպ. Պաթանեան Արք.ի մէջ արդէն լեցուած ազգային հրաւիրեալները հիւրերու հետ միասին: Թատերասրահի մէջ արդէն լեցուած ազգային հրաւիրեալները «Հայկական ցեղ» ուարելելով ողջունեցին Վեհափառը: Վարժարանիս աշակերտները «Հայկական ցեղ» խմբերով, յօրինուած երաժշտապետ Պր. Գ. Ալէմշահէ՝ արձագանգեցին իրենց հայութեալներով, իսկոյն բեմ բարձրացաւ Վարժարանիս Տեսչ Հ. Ա. Վ. սիրաը և կամբի կորովը: Խսկոյն բեմ բարձրացաւ Վարժարանիս Տեսչ Հ. Ա. Վ. Տէր-Մովսէսեան, որ խօսքն ուղղելով Ամենապատիւ Գերջ. Հոգեւոր տիրոջ՝ ըստ Տէր-Մովսէսեան, որ խօսքն ուղղելով Ամենապատիւ Գերջ. Հոգեւոր տիրոջ՝ ըստ Տէր-Մովսէսեան Միարանութեան այս ազգային դարաւոր Հաստատութիւնը՝ խորին հըսկուած կ'ողջունէ Զեր գալուստը իր այս համեստ բայց հայ ցեղի շունչով տաք ճոււանը ու կ'ողջունէ Զեր գալուստը իր այս համեստ բայց հայ ցեղի շունչով տաք ճոււանը մթնոլորտին մէջ: Զեր Ամենապատութիւնը, արդէն իսկ գիտակ է, թէ որքան քաղցր կ'ընչէ Զեր անունը ամէն մէկ Միարանութեանի սրտին մէջ, ոչ միայն անոնց՝ որոնց կը հնչէ Զեր անունը

բախտաւոր եղած են մօտէն ճանչնալու զջեզ և գնահատելու ջեր չքնաղ ձիբքերը, այլ նաեւ անոնց որոնք ականջալուր եղած են ջեր հաւատարիմ համբաւին, վաշ գիտէ և Միսիթարայ Ուստը, թէ որքան մօտ է ջեր սրտին այդ Հաստատութիւնը իր կրօնական, զրական և դաստիարակչական գործունէութեամբ: Փոխադարձ սիրոյ և համակրանքի այս անկեղծ զգացումները՝ ծնունդ են խորին գիտակցութեան և արժանիքներու ճանաչման: Եւ յիրափ լուսաւոր զիծ մը կը կապէ ջեր բարձր անձնաւորութիւնը կարնեցի Խաչատուր Վարդապետին հետ, ուրիշ փայլուն շրջանաւարտ մը Ուրբանեան Դպրոցէն, ականաւոր գէմը մը գիտութեան մարզին մէջ և ազգասիրութեամբ երեւելի հանդիսացած: Ան ալ քարոզիչ եղաւ Միսիթար Սերաստացոյն՝ ջատագովկելով անոր գործը թէ՛ Սուրբ Աթոռին ըով և թէ՛ Հայոց առջեւ, մանաւանդ անոնց, որ խէթիւ կը նայէին անոր. ինչպէս նաեւ հռչակելով Միսիթարայ հիմնած գործը իրբեւ նախախնամական վերանորոգչական հսկայ ձեռնարկ մը: — Երբ Նոյեմբեր ՅՕ-ին մեր բարձր նուիրապետութիւնը Հոգևոյն Սրբոյ թելազրութեամբ զջեզ բարձրացուց կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռին, Ս. Ղազարու վանքը անձնատուր եղաւ անօրինակ խանդակառութեան մը, քաջ համոզուած ըլլալով որ այդ արքան ընտրութեամբ դուք բախտորոշ դեր մը կոչուած էք կատարել բովանդակ Հայոց ազգին համար »:

Յետոյ ցոյց տալով աշակերտութիւնը աւելցուց. « Այս ժպտուն մանուկները, ազգիս ապագայ յոյսերը, ցնծութեամբ լեցուեցան, երբ իմացան թէ Դուք այսօր իրենց մէջ պիտի գտնուիք և Զեր հայլապետական շունչով պիտի քաջալերէք զի՞րենք: Զեր Ամենապատութիւնը կրնայ վստահ ըլլալ որ Միսիթարայ տունը միշտ նեցուկ և զօրապիգ պիտի բլլալ Զերի»:

Ապա խօսքն ուղղեց հանդիսականներու բազմութեան. «Թանկագին անձնաւորութիւնը որ բազմած է մեր մէջ՝ բարձրաբանդակ դէմք մ'է, օժտուած հոգեկան և մտաւորական բարձր ձիբերով, որոնց մէջ մասնաւորապէս կը փայլի իր ծայրագոյն համեստութիւնը, պարզութիւնը, խոնարհամտութիւնը և ջերմ ազգասիրութիւնը, որոնք միանալով իր գրաւիչ արտաքինին հետ, կը բռնադատեն զմարդ անկեղծ համակրանքով կապուելու իրեն հետ, ինչպէս որ իր զիտական լայն տաղանդը կը պարտազրէ յարգանք և պատկառանք: Նորին Ամենապատուութիւնը ուզեց անշուր կերպով մուտք գործել Բարիզ, սակայն Նախախնամական կարգագրութեամբ ֆրանսական կառավարութիւնը ցոյց տուաւ Անոր՝ առաջին օրէն՝ այնպիսի պատուաբեր ընդունելութիւնը, որ ամբողջապէս Հայ ազգը փառաւորեց: Իրեն շնորհիւն է որ այս լուսաւոր Ռուսանին մայր տաճարին և Մատէնի պէս շքեղ եկեղեցւոյ մը մէջ, լցուած ֆրանսացի ընտիր և խուռներամ բազմութեամբ մը, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պերճ լեզուն և հոյակապ արարողութիւնը խորապէս յուզեց և ցնցեց ֆրանսական հոգիները: Իրեն շնորհիւ Փրանս, մամուլը, որ վարժած էր միայն մատնանշելու եկեղեցական պատկառելի արարողութեանց նկատմամբ, և անզամ մ'ալ յիշեց թէ ֆրանսան պաշտպան Արեւելքի ըրիստոնեանելուուն, պէտք է իր գերին մեծութիւնն ըմբռնէ: Թէեւ անազորոյն ձեռք մը գատավնոեց որ Հայոց ազգին մէկ մասը դառնայ ցան և ցիր, երերուն և թափառկոտ, թէեւ այդ ձեռքը ուզեց նաեւ որ այդ ժողովուրդը ըլլայ ճիշի և կոծի ամրոխ մը, սակայն հայ ցեղին բնական և անսպառելի կորովք, ամենազարհուրելի փոթորիկներու առջեւ իսկ արմատախիլ չըլալու, հանդիսաւորապէս ապացուցուց բովանդակ աշխարհի առջեւ, թէ քաղաքակիրթ ազգ մը չի կրնար ջնջուիլ աշխարհի երեսէն, եթէ ոչ երբ ինցիրեն ձեռքով այդ աւերիչ գործը կատարէ: Այդ ժողովուրդը այսօր մէջքը շտկած է և մէկ բանի մը միայն

կ'անձկայ, ներքին խաղաղութեան և համերաշնութեան, և վստահ է որ Զեր Ամենապատռութիւնը այդ միութեան ամուր օղակը պիտի ըլլայ » :

Աւետարանութիւնը դեռ երկարեցաւ, անզրադառնալով հայկ. գաղութին կազմակերպութեան հարցին շուրջ, և վերջացուց ուղղելով անկեղծ մաղթանքներ և լուսաւոր ապագայի ակնկալութիւններով նորընտիր Գերերջ. Հոգեւոր Տիրոջ օրերուն, վերջացուց իր խօսքը շռնդալից ծափերու մէջ:

Տեսուչ Հօր ատենաբանութեան յաջորդեցին աշակերտներու երկու ոտանաւոր ուղերձները, Մուրատ Նոտարեանէ և Գ. Քրմոյեանէ։ Երաժշտական փոքրիկ խաղ մը «La Madone de Venise» Ներկայացուած յաջողապէս Վարժարանին փոքրիկ-ներու զասէն, կու գար մաղթանքներու և ուղերձներու շարքը ներդաշնակելու։ Վե-նետիկեան նիւթ մ'էր սիրուն և շնորհալի։ Փոքրիկ թատերախաղին յաջորդեց աշակերտ՝ Ս. Պողոսեանի Հայերէն արտասանութիւնը Դանիէլ Վարուժանի «Բեգասին» և Գ. Քրմոյեանի Alfred de Vigny-ի Le Cor-ը, որմէ վերջ երգուեցան երկու խո-լական երգեր։

Ապա Գերջ. Հոգեւոր Տէրը, իր ազնուական ձեւերով և հռետորական ձայնով, կորովի և ազդու բացատրութիւններով, յստակ ու մեկին և նաև բարձր իմաստներով կորս կը ջանանց հոս ներկայացնել համառօտիւ) խօսեցաւ ազգայիններու հոծ բազմութեան առջեւ, յայտնելով նախ շնորհակալութիւն Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութեան, որ իրեն պատճառեց այս հաճոյթը՝ ներկայ ըլլալու ազգային գեղեցիկ հաւաքոյթի մը:

Թետոյ խօսքը ուղղելով աշակերտներուն՝ որոնք բեմին վրայ շարուած էին, ըսաւ. «Ապագան ձերն է, բայց հարկ է որ անոր լաւ պատրաստովիք. կեանքը պայքար է, և կը պահանջուի որ դուք սպառազինուած ըլլաք, կերտած ըլլաք ձեզի ձեր նկարագիրը, զօրաւոր և լաւ նկարագիր մը, որպէս զի օգտակար ըլլաք մարդկային ընկերութեան մէջ՝ ուր պիտի մտնէք: Ձեր դաստիարակներուն ձեռքին մէջ եղէք կակուղ մոմեր, որպէս զի անոնք ձեւեն ձեր մէջ Միսիթարեան աշակերտի տիպարը. նուիրուեցէք զիտակցօրէն ձեր ուսումներուն, մտքերնիդ լուսաւորուի, կամ քերնիդ բարւոյն և ճշմարտին վրայէն սորվի քալել, և սուտ հանէք այն խօսք՝ թէ հայերը չեն միաբանիր: Դուք յոյսերն էք այն Ազգին, որ տուայտեցաւ դարերով. ան որ արժանի էր և պէտք ունէր խաղաղ կեանքի, թշուառ օքեր ապրեցաւ: Պէտք էք համոզուիլ որ մեծ ազգի մը զաւակներն էք, որուն մեծութիւնը իր կամբի կորովին մէջ է, դարերու և մարդոց անարդար հալածանքներուն զիմազբելուն մէջն է, ազնիւ և ընտիր ցեղի կը պատկանիք. պէտք էք այնքան սիրել, որ եթէ կրկին անգամ աշխարհ գալու ըլլայիք, առանց վարանելու ըսէիք թէ կ'ուզեմ վերատին հայ ճնաւիլ:... կեցցէ ուրեմն Հայ ազգը. կեցցէ Միսիթարեան Միաբանութիւնը. կեցցէ Մուլատեան Վարժարանը»:

Ժողովրդեան խանդավառութիւնը այնքան բուռն էր, որ դադարի պահ մը կը փնտռէր ծափահարելու Հոգեւոր Տիրոջ իւրաքանչիւր նախադասութիւնները:

Հանդէսէն վերջ նորին Գերերջանկութիւնը առաջնորդուեցաւ զարժարանիս հիւ-
րասրահը, ուր խուժեց նաեւ բացմութիւնը Անոս հոգածէ՝ առաջ քայլեցաւ:

Համեստ, ընտանեկան ընթրիք մը տրուեցաւ իրեն, Գեղագ. Պաթանեանին, ուրիշ հրաւիրեալներու և Վարժարանին բարեկամնելուն. և երեկոյեան ժամը 10-ին մեկնեցաւ Վարժարանէն՝ սիրոյ և յարգանքի դոլյերու մէջ:

Վարժարանի հանդէսը խորապէս ազդեց ժողովրդեան վրայ, և Գերջ. Հոգեւոր Տիրոջ ալ մեծապէս հաճելի անցաւ, ինչպէս ըսած էր ուրիշներուն՝ թէ Հոն շփուցայ ազգայիններուն հետ, և ապրեզաւ հասկենական է:

Իր այցելութեան օրերը Բարիկահայ Գաղութին, եղան շատ քիչ, շաբաթ մը միայն (21-28 Յունուար), բայց նա այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ այնքան համակրանք և սէր ստեղծած էր իր անձին շուրջ որ իր փութանակի բաժանումը խոր ցաւ ազդեց առ հասարակ բոլոր հայերուն:

Թունուար 29ի առաւօտը կը մեկնէր դէպ ի Լիոն. կայարան փութացած էր Պապկան Նուիրակ Գերպ. Վալերիոյ Վալերի, ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցականներ, Մխիթարեան Հայրեր և Զինուորական մարմի ներկայագութէններ:

Հ. Ավարող ձևաչեան

Իբրև շարունակութիւն վերեւ տրուած տեղեկութեանց, ամենամեծ հաճոյքով կը զետեղինք ստորեւ լիոնահայ գաղութի ծանօթ գրագէտ Պըն. Կիւրեղ Խրայեանի տողերը, ուր կը նկարագրէ Գերեզմանիկ Աղանձնեան կաթողիկոսին ի պատիւ եղած ցոյցերը տեղւոյն հոգեւոր իշխանութենէն եւ յատկապէս Յիսուսեան Հայրերէն եւ Հայ գաղութէն։ Կը ցաւինք որ Պըն. Խրայեանի ակնարկած բանախօսութիւնները ամբողջապէս պիտի չկարենանք զետեղիւ՝ տեղւոյ անձկութեան պատճառով։

۱۰۸

Գերապատիւ Խմբագիր «Բազմավկի» - Վեճետիկ
Գերերջ. Աղաճանեան Կաթողիկոս - Պատրիարքի տուած այցելութիւնը Լիոնա-
հայ գաղութին, եղաւ փառաւ.

29 Յունուար, շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 5ին Յիսուսեան Միաբանութիւնը

կէսօրէ վերջ ժամը Յի ատենները, տողոյա ուրիշ կարդաց ուղերձ
մէջ զուտ հայերու հաւաքում մը եղաւ, ուր Հ. Ալիս Վարդանեան կարդաց ուղերձ
մը: Ուրիշներ բարի գալուստի խօսքեր ըլին: Եւ ապա Գերերջանիկ Հոգեւոր Տէր
Աղաճանեան խօսեցաւ կէս ժամէն աւելի՝ տալով իր հայրական յորդորները կրօնա-
սէր, ազգամէր ըլլալու մասին: Ան, խրատեց որ հայ ժողովուրդը միշտ մնայ իր մեծ
արժանիքին տէն ու տիրականը իբրեւ հաւատացեալ իր կրօնին, իբրեւ հաւատա-
ցեալ իր հայրենիքին:

Պարտք կը համարինք ստորեւ զետեղել գէթ ամփոփոյքը Հ. Յ. Դաւիթի խան-
ոսական եւ օերմ ուղեցեծն.

Ամենապատճե գեղեցականիկ Հոգեւոր Տէր

Համակրելի ընակիչներով մեծ խանդավառութեամբ մ'է որ կ'ընդունի տառապեալ, տարակգրեալ մարտիրոս ազգին քաղցրաբարոյ վեհ Հայրապետութեալ:

Այս կրօնական յարկին ներքեւ, Ամեն. Հոգեւոր Տէր, կարելի չէ զջեղ օտար նկատել, բանի որ Զեղ շրջապատող կրօնականները՝ թէեւ մեծ մասամբ ֆրանսացի, սակայն Հայոց շատ կարեկից են և համակրող. ոմանք ալ հայ են սրտով. ինչպէս վեր. Հ. d'Autume որ հոս ներկայ է և Հ. Tallon, որ անցեալ տարի մեր Հայ ժողովուրդին հայկական լեզուով խօսած մէկ բարոզին մէջ, ինք՝ անձամբ կը հարտարակեր ըսելով. «Սիրելի եղբայրներ, թէեւ ազգով Գաղղիացի եմ, բայց սրտով հայ»: Նոյնը գործով ցոյց տուաւ Հ. Huet, ուսուցանելով հայ երկսեռ երիտասարդ՝ ներուն հայկական պատարագի յուղիչ երգեցողութիւնները»:

Ապա գովեստով կ'աւելցնէ թէ այդ կրօնաւորները որբան անձուկ յարաբերութիւններ ունեցած են հայերուն հետ, սիրած զանոնց, անոնց նպաստած: Եւ պարտք կը համարի այդ անձնուէր և բարերար Հայրերէն յիշել իրենց կեանցը մեր ազգակիցներուն զոհած հոգիներ ինչպէս Հ. d'Autume և Հ. Riondel Սերաստիոյ կողմերը, և Հ. de Lavernette և Հ. Brenin երբեմն կիլիկոյ և ներկայիս Լիքանանի և Սիւրիոյ մէջ, և զեռ ուրիշ անուններ de Bonville, Chanteur և Sautier Հայրերը: Ապա կ'աւելցնէ: «Քաղաքիս Արքեպիսկոպոսական փոխանորդ Գերադ. Rouche երրորդէն վերադարձին կ'աւետէր Զեր բարի գալուստը, իսկոյն տոչորեալ սրտիս խորերէն արթնցան քաղցր տեսիլներ և միսիթարական յոյսեր հայ գաղութիս նկատմամբ, որովհետեւ բարի Հովիւը կ'այցելէր իր փոքրիկ հալածուած ու ցրուած հօտը՝ երկարատեն լբուած անմիտար և մեծապէս քաջալերութեան կարօտ»: Յետ ակամայ ակնարկելու տիսուր դրուազները մեր ազգային աղէտներուն, ինչպէս և նորոգելու բարի յիշատակը հանգուցեալ Արքիարեան կաթողիկոսի, և մեր նահատակուած ժողովութիւն և եկեղեցականներուն, երախտագիտութեամբ և յուզիչ օրինակներով կը դրուատէր Լիոնի մարդասէր և հայախնամ ժողովուրդը և յատկապէս հանգուցեալ ծիրանաւոր Maurin հայրապետը, որ այնքան հայրագութ ինամբ և սէր ցոյց տուած էր իր քաղաքն ապաւինող մեր հայ բեկորներուն՝ որ ողբ. խոստովանող Ստեփան Վ. Դաւիթաբեանն ունէին իրենց գոււես:

«Ոչ միայն ֆրանսացի բարեպաշտ կղերականները, կ'ըսէ նա, այլ նաև փափակաց և առատաձեռն աշխարհիկներ եւս չեն խնայեր իրենց դոյզն օգնութիւնները մեր կարոտեալներուն»:

«Անցեալ տարի ձմեռուան սաստիկ ցուրտ եղանակին, եօթը տարեկան որբ մանուկ մը՝ աղքատիկներուս կը նուիրէր բոլորովին նոր վերարկու մը՝ որուն զրպանին մէջ, խոհականորէն, փոքրիկ զրքոյկ մ'էր սպրդեր, գեռավարժ մանուկի մը գեղազլութեամբ, սա սրտառուչ բառերով. «A mon petit Camarade inconnu».

«Այսչափ բարեաց և երախտեաց փոխարէն ի՞նչ կարող ենք ընել, եթէ ոչ անկեղծ սէր, խորին շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնել իրենց։ Եւ խօսքը կ'աւարտէր երախտագիտութեան խորին զգացումով առ նորընտիր Վահմ. Ծիր. Գերարձրեալն Աստուած պարզեւէ անոնց կարողութիւն «Հովուելու իմաստութեամբ իրենց հաւատացուած հօտը ի փառ Աստուծոյ» և կը կնույւ»

«Կեցցէ միշտ անսասան յաւէտ Հայրապետն մեր երանաւէտ»:

Հոս կ'ամփիոփենք նաեւ համաօտիւ Հ. Ռ' Autume-ի այնքան զգայուն խօսքերը հանդէպ Հայ ազգին՝ արտասանուած կրօնական սրբաբոյր օծութեալիք:

Գերերչանիկ Տէր, Գերսպայծառ, Տեսրը, Եղբարդ

«Ինձի չէր որ կ'ինյար բարի գալուստի խօսքն ուղղել, Գերերջանիկ Տէր, Լիոն քաղաքիս մէջ, որ այնքան հրճուալից և հպարտ կը զգայ ինքզինքը հիւրընկալելուն համար Հայ կաթողիկէներու կաթողիկոսը»:

Յետ իր կապերն ակնարկելու հայոց հետ և ըսելու թէ ինք և իր ոռնկնդիրները որքան խորին յարգանք ունին հանդէպ Ազգի մը ներկայացուցչին և կրօնապետին, կը յիշէ փրանսական լշխանութեանց ցոյց տուած սիրալիբ ընդունելութիւնը Փարլիզի մէջ, թէ որքան ազնիւ եղած է ընդունելու Լիոն զալու հրաւերը Ծիր. Ժեռլիէի՝ որ դժբախտաբար բացակայ է անհանգստութեան պատճառաւ, ու յետոյ «Գերերջանիկ Տէր, գուք ուզեցիք Լիոն կանգ առնել՝ միսիթարելու համար Զեր հայ եղբայրները որ հոս ձկած են ի խնդիր հացի՝ իրենց զաւակներուն համար, և իրենց ընտանեաց ապահովութեան։ Անոնց այսբան հոծ բազմութիւնը այս տաճարին մէջ Զեզի ցոյց կու տայ թէ որքան պատիւ և երջանկութիւն կը զգան զԶեզ իրենց մէջ տեսնելով։ Դուք անոնց համար կը ներկայացնէք Քրիստոնէական հաւատքի հնագոյն աւանդութիւնները և սէրը հանդէպ իրենց ազգին, և այդ երկուքն ալ խորապէս խարսխուած են անոնց հոգիներուն մէջ։

ները, իր կրթաբանները, իր լոգուս, ու այլ աշխատավոր պատասխանական գրադիները Արեւելքի մէջ, կը խնդակցէր
պատիւներուն համար զոր ֆլանսան տուած էր իրեն՝ Մարոնիթներու և Ասորիներու
կաթողիկոսներէն յետոյ, և կը փառաբանէր զեղեցկութիւնը ըրիստոնէական եկեղեցի-
ներու հաւատքի միութեան Ս. Գահին հետ՝ իրենց ծէսերու, լեզուի և արարողութեանց
գետիսիկ գանացանութեան մէջ:

կաղեցրկ զասագասութեան է և այսպիս տարաբախտ հայերուն պիտի օգնէին և միրիթարէին կը յայտարէր թէ ինչպէս տարաբախտ հայերուն պիտի օգնէին և միրիթարէին որպէս իրենց հարազատ եղայլներուն, և հուսկ կը հիւսէր գեղեցիկ բարեմաղթու թիւնը. «Երանին թէ երկինք լսէր մեր իզգը, տեսնելու օր մը Զեր շուրջ հաւաքուած, թիւնը. զերանին թէ երկինք լսէր մեր իզգը, տեսնելու օր կը զեր շուրջ հաւաքուած, ամբողջ աշխարհիս երեսը, տեսնելու օր կը բոլոր Զեր զաւակները, այսօր ցըռուած ամբողջ աշխարհիս երեսը, տեսնելու օր կը կազմուի անոնց համար հայ հայրենիք մը, ուր այնքան չարչարուած ընտանիքները կարենան գտնել հանգիստ, ապահովութիւն և խաղաղութիւն, Խաչի վահանին ներքեւ:

«Գիտեմ որ ասիկա ամէնէն ցանկալը լրաս չ որ զբանք ըստայել ջեր Կորոր-
ջանիկ Հայրութեան սրտին, ու նաև ամենամեծ վատահութեամբ է որ մենք զայն
կը զետեղնը ոտքերուն առջեւ ֆուրվիերի Տիրամօր՝ ամենազօր և ամենազթած
Մայրը մեր Հայ եղբայրներուն։ Ամէն - եղիցի»։